

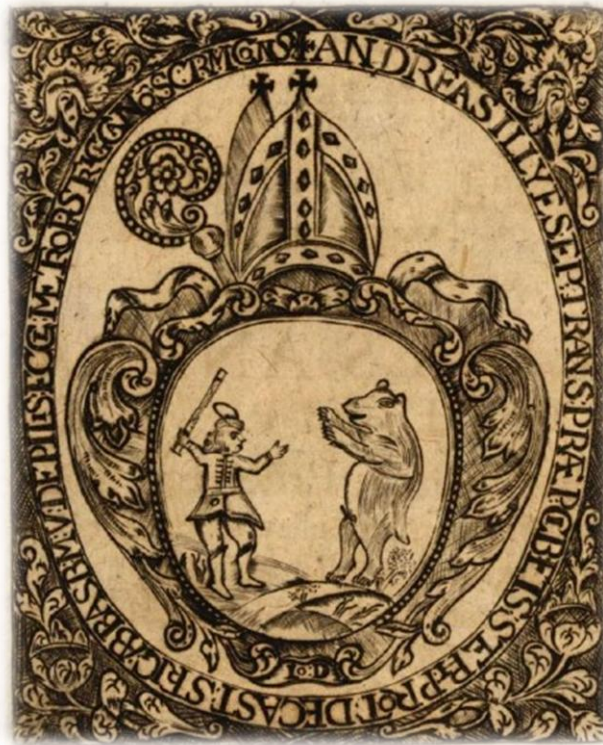
RÖVIDÍTETT IGÉK

MŰHELYKONFERENCIA ILLYÉS ANDRÁS MUNKÁSSÁGÁRÓL

2025. január 16.

PPKE BTK, Sophianum

Budapest, Mikszáth Kálmán tér 1. I. emelet 108.

HUN-REN–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport

PROGRAM

9.30–9.40 Megnyitó: **Szelestei N. László**, professor emeritus, PPKE BTK Magyar Irodalomtudományi Tanszék

1. szekció

Elnök: Szelestei N. László

professor emeritus, PPKE BTK Magyar Irodalomtudományi Tanszék

9.40–10.00 **Mihalik Béla Vilmos**, *Illyés András és az erdélyi katolicizmus helyzete a 17. század végén*
10.00–10.20 **Tasi Réka**, *Bizonyára méltó penna – Illyés András írói (ön)reflexiói*
10.20–10.40 **Bogár Judit**, *Illyés András és Illyés István irodalmi munkásságának összefüggéseiről*
10.40–11.00 **Gyapay László**, *Kölcsey Illyés Andrásról olvas*
11.00–11.15 Vita
11.15–11.30 Kávészünet

2. szekció

Elnök: Szádóczki Vera

tudományos munkatárs, HUN-REN–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport

11.30–11.50 **Birtalan Anna-Rózsika**, *Movere – megindítás és meggyőzés Illyés András legendáriumának mártírtörténeteiben*
11.50–12.10 **Gábor Csilla**, *Illyés András Krisztus-életrajz-adaptációja*
12.10–12.30 **Báthory Orsolya**, *Margarita pretiosa – Illyés András Árpád-házi Szent Margitról szóló prédikációi*
12.30–12.45 Vita
12.45–14.00 Ebédészünet

3. szekció

Bajáki Rita

tudományos főmunkatárs, HUN-REN–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport

14.00–14.20 **Farmati Anna**, *„Harmadikát újonnan csinálván” – Régi és új Illyés András isteni dicséreteiben*
14.20–14.40 **Szádóczki Vera**, *Itáliai hatások Illyés András énekeskönyveiben*
14.40–15.00 **Maczák Ibolya**, *Paedagogus Christianus – Illyés András prédikációgyűjteményeinek eddig feltáratlan forrásairól*
15.00–15.15 Vita
15.15–15.25 Zárszó

Báthory Orsolya

tudományos főmunkatárs, HUN-REN–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport

Margarita pretiosa – Illyés András Árpád-házi Szent Margitról szóló prédikációi

1707-ben, Nagyszombatban jelent meg Illyés András négy latin nyelvű prédikációját közre adó műve, a *Pretiosa Margarita. Id est Vita Sanctae Margaritae Ungarae Virginis*. Az Árpád-házi Szent Margitról szóló prédikációkban közreadott szentéletrajz ugyanabban az évben jelent meg magyar nyelven *A'keresztényi életnek példája vagy tüköre* ötödik részének második kiadásában. Illyés maga tünteti fel forrásait latin nyelvű kötetének címlapján: Árpád-házi Szent Margit officiuma mellett híres szerzők (celebrium Authorum) műveit használta. Az Officiumot Sigismondo Ferrari domonkos rendtörténetéből vette, az abban közölt verses zsoltosmát kísérő kilenc olvasmány volt Illyés prózai forrása. Az említett auktorok pedig, egyebek mellett, Girolamo Piatti, Pedro de Ribadeneyra és Antonius Bolinghem voltak. Előadásomban a *Pretiosa Margarita* ezen forrásait, a sermók tágabb forrásvidékét és keletkezési körülményeit, valamint azoknak a magyar nyelvű *vitával* való viszonyát vizsgálom.

Birtalan Anna-Rózsika

tanár, Venczel József Szakközépiskola

Movere– megindítás és meggyőzés Illyés András legendáriumának mártírtörténeteiben

Illyés András pozsonyi kanonoknak, 1696-tól erdélyi katolikus püspöknek 1682-ben magyar nyelven megjelent *A keresztényi életnek példája vagy tüköre* című ötrészes legendárium. Az olvasóközönség korabeli érdeklődését igazolja, hogy 1707-ig a gyűjteményt háromszor is kiadták, sőt a megjelent szövegek egymáshoz képest eltérést mutatnak. Tehát a szerzőnek is fontos saját munkájának korrigálása, esetleg kiegészítése. Valamennyi írásban érvényesül a hármas szónoki feladat: *docere–delectare–movere/flectere*. Előadásomban a hagyományosan harmadikként megnevezettet, a *moverét/flecterét*, a meggyőzést/megindítást vizsgálom, ami szövegegészek sokrétű, szövevényes megközelítését jelenti. Így csak a legendák bevezetését követem nyomon. Eredmény: több eljárás felismerése – a példázat, a bibliai történet, a *contio*-szerű elbeszélés, az elbeszélés, valamint a bibliai *locus*. A narrátor a megfigyelt jelenségekkel egyrészt a „(vissza)térítő” egyházpolitikai célt szolgálja, másrészt a morális értelemben vett megtérést kívánja segíteni és bátorítani.

Bogár Judit

egyetemi docens, PPKE BTK Magyar Irodalomtudományi Tanszék

Illyés András és Illyés István irodalmi munkásságának összefüggéseiről

Illyés András és öccse, Illyés István életpályája sok hasonlóságot mutat: mindketten Rómában, a Collegium Germanicum-Hungaricum-ban tanultak, később számos egyházi tisztséget viseltek, és jelentős irodalmi tevékenységet folytattak. Mindketten alkottak latinul és magyarul is; mindketten írtak és jelentettek meg prédikációskötetet, énekeskönyvet, szentekről szóló művet. Egymás munkásságának nyomon követéséről üdvözlő versek, ajánlás, hivatkozások is tanúskodnak. Előadásomban a két Illyés irodalmi tevékenységének ezen és további összefüggéseit vizsgálom.

Farmati Anna

egyetemi adjunktus, BBTE BTK Magyar Irodalomtudományi Intézet

„Harmadikát újonnan csinálván” – Régi és új Illyés András isteni dicséreteiben

Az előadás Illyés András énekszerzői és énekeskönyv szerkesztői tevékenységének néhány részletére világít rá elsősorban a *Régi és új Enekek, es isteni dicsiretek* (Nagyszombat, 1703) című könyve alapján: saját szerzésű énekei sajátosságainak keresése, a források és a válogatási szempontok, valamint más verses munkáinak kontextusában.

Gábor Csilla

egyetemi tanár, BBTE BTK Magyar Irodalomtudományi Intézet

Illyés András Krisztus-életrajz-adaptációja

Illyés Andrásnak *A Kristus Jesus Elete és tudománya* című kegyességi munkáját (Nagyszombat, 1690) a kutatás regisztrálta, de nem vizsgálta közelebbről. A forrásmű Nicoalus Avancinus (1611–1686) osztrák jezsuita latin nyelvű, az egyházi év dinamikájával összhangba hozott elmélkedésgyűjteménye Jézus életéről. Avancinus (vagy Avancini) neve főként drámái és a Nádasdy-Mausoleum révén ismert a kutatásban, a 17–18. században rendkívül népszerű kegyességi munkáira kevesebb figyelem irányult. Az előadás a forrás- és célnyelvi művet vizsgálja egymás vonatkozásában, figyel a szövegek műfaji és használati sajátosságaira, valamint azokra a teológiai és érzelmi érvekre, amelyekkel a szerző a dogmatikai, hermeneutikai eljárásokat és azok tanulságainak a személyes életre történő applikációját egymásba dolgozza.

Gyapay László

tudományos főmunkatárs, ME Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

Kölcsey Illyés Andrást olvas

A Kazinczy-féle nyelvújítás központi tétele volt, hogy a magyar költői nyelv valódi irodalmi rangra emelését az ókori és a modern európai klasszikusok nyelvi szépségeinek meghonosításával lehet és kell megvalósítani. Ez azt jelenti, hogy a magyar irodalmi nyelvben az idegenszerűségek előfordulása nagy szerepet játszik az újdonság érzésének elérésében, ami az esztétikai hatás egyik fő pillére. A fiatal Kölcsey magáénak vallotta ezt a felfogást, és komoly filológiai erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy a magyar régiségben kimutassa az idegenszerűségekkel való élés gyakorlatát. E törekvése során jegyzetelte ki más szerzők mellett Illyés András szövegeiből azokat a fordulatokat, melyet a koncepció alátámasztására szolgálnak. Az előadás tehát a nyelvújítás kontextusába helyezi az Illyés Andrást olvasó Kölcseyt.

Maczák Ibolya

tudományos főmunkatárs, HUN-REN–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport

Paedagogus Christianus – Illyés András prédikációgyűjteményeinek eddig feltáratlan forrásairól

Illyés András prédikációgyűjteményeinek 2019-ben zárult elemzése során egyértelművé vált, hogy az öt kötet jelentős hányada szó szerinti, jelöletlen átvétel – magyar vagy idegen nyelvű források nyomán. A nagyszámú átvétel nyomán izgalmas, további kutatási feladatot jelentett azon beszédek vizsgálata, amelyekhez korábban nem lehetett forrást társítani. Az elmúlt időszakban a kutatás tovább folytatódott – újabb eredményekkel. Az újonnan feltárt források egyike vélhetően Philippe d’Outreman *Le pédagogue chrétien* című munkájának latin változata. Ennek kapcsán érdemes újabb megállapításokat tenni Illyés András kötet szerkesztői eljárásairól is.

Mihalik Béla Vilmos

tudományos főmunkatárs, HUN-REN BTK Történettudományi Intézet
egyetemi adjunktus, ELTE BTK Történelem Segédtudományai Tanszék

Illyés András és az erdélyi katolicizmus helyzete a 17. század végén

Illyés András erdélyi püspöki kinevezése (1696) már megváltozott politikai körülmények között történt: az Erdélyi Fejedelemség I. Apafi Mihály halálát követően végleg Habsburg uralom alá került, így lehetőség nyílt a katolikus egyház átfogó újjászervezésére a fejedelemségben is. A bizonytalan politikai helyzet, valamint a háborús évek azonban nem kedveztek az erdélyi püspökség megújulásának, és a bécsi udvarnak a püspöki szék betöltése kapcsán nézeteltérése támadt a Szentszékkal is. Az előadás azt vizsgálja, hogy Illyés András kinevezésének szentszéki megerősítése során Rómában milyen információkkal rendelkeztek Erdélyről, mi volt Bécs és Róma elsődleges szempontja a püspöki szék betöltése kapcsán, és a vitás pontok ellenére hogyan igyekeztek előmozdítani a katolicizmus ügyét a fejedelemségben.

Szádoczki Vera

tudományos munkatárs, HUN-REN–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport

Itáliai hatások Illyés András énekeskönyveiben

Ha a 17. század második felében sorra megjelenő énekeskönyveinket alaposabban szemügyre vesszük, szembetűnik, hogy azok valamilyen szállal szinte kivétel nélkül mind kötődnek a római Collegium Germanicum-Hungaricumhoz: vagy a mecénás vagy a szerző maga mögött tudhatott néhány Rómában eltöltött évet. Ebbe a sorba illeszkedik Illyés András munkássága is. Az előadás azokra a kérésekre keresi a választ, kikkel találkoztak, mit hallottak, milyen hatások érhatték a magyar alumnusokat az örök városban, amelyek nemzeti nyelvű énekeskönyv létrehozását ösztönözték. Illetve, hogy mennyire illeszkednek Illyés latin és magyar énekeskönyvei ebbe a sorba.

Tasi Réka

egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

Bizonyára méltó penna – Illyés András írói (ön)reflexiói

Illyés András írásaiban rendszeresen és feltűnő büszkeséggel reflektál saját író tevékenységére: motivációira, céljaira, az írásra mint alkotó tevékenységre, miközben a kortárs művek jelentős részében (különösen a kegyességi munkák szerzőinél) az Illyéséhez hasonló írói öntudattal még nem találkozunk. Az előadás célja ezért, hogy számba vegye és értelmezze ezeket a reflexiókat, és beillessze őket az irodalmi tudatosodás folyamatába is.

